

РЕЦЕНЗИЯ

**НА ТРУДОВЕТЕ НА МИХАЙЛ ЖИВКОВ ГЕОРГИЕВ – ДОЦЕНТ В
КАТЕДРА “ ПСИХОЛОГИЯ, ПЕДАГОГИКА И СОЦИОЛОГИЯ” НА НСА
„ВАСИЛ ЛЕВСКИ“, ПРЕДСТАВЕНИ ЗА УЧАСТИЕ В КОНКУРСА ЗА
“ПРОФЕСОР” В ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ 7.6. СПОРТ,
СПЕЦИАЛНОСТ СПОРТ (СПОРТНА ПСИХОЛОГИЯ) ЗА НУЖДИТЕ НА
КАТЕДРА „ПСИХОЛОГИЯ, ПЕДАГОГИКА И СОЦИОЛОГИЯ“**

**РЕЦЕНЗЕНТ: ПРОФ. ТАТЯНА ЯНЧЕВА, ДН,
НСА “В. ЛЕВСКИ” - СОФИЯ**

Конкурсът за “професор” в професионално направление Спорт, специалност Спорт (Спортна психология), за нуждите на катедра „Психология, педагогика и социология“ на НСА „Васил Левски“ е обявен в “Държавен вестник”, бр. 26/ 01.04.2016 г., съобразно изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България и Правилника за неговото приложение, както и Правилника на НСА.

В него участва един кандидат – доц. Михайл Живков Георгиев, доктор, доцент в същата катедра.

За участието си в конкурса за професор доц. Георгиев представя общо 71 свои научни труда – 3 студии и монографии, от които 2 не повтарят тези за придобиване на образователната и научна степен "доктор" и за заемане на академичната длъжност "доцент". Не считам, че представеният като монографичен труд в съавторство “Проф. Никола Попов. Биография. Библиография. Постижения.” отговаря на изискванията за подобен тип разработка. М. Георгиев представя 3 учебни пособия и 65 статии в национални и международни сборници и списания. От представените публикации 10 са самостоятелни, 55 – в съавторство, като в 19 от тях кандидатът е първи автор. Две от представените публикации са в международни индексирани списания.

В тематично отношение трудовете на доц. Георгиев са изцяло по тематиката на обявения конкурс. Те са ориентирани в няколко проблемни области. Първата обхваща общопсихологическите, методологическите и изследователските проблеми на агресията и агресивното реагиране в спорта. Втората група третира проблемите на тревожността, стреса и стратегиите за справяне със стрес, бърнаута. Третата линия на изследвания е насочена към мотивацията (източници на мотивация, целева ориентация и възприет мотивационен климат, мотивация за постижение). Четвъртата група разглежда проблемите на психодиагностиката в спорта. Петата група публикации са насочени към изучаване на психическата надеждност в спорта.

Доц. Георгиев е представил справка за общо 112 цитирания, от които 102 в България и 10 в чужбина.

Всички сфери на научните и педагогически интереси на М. Георгиев се характеризират с актуалност, научна и приложна значимост. Това разкрива професионалната сензитивност на кандидата към значими за спортната психология и практика проблеми.

Като цяло с най-голям принос според мен са публикациите в областта на психодиагностиката. Доц. Георгиев е разработил и адаптирал за целите на научноизследователската дейност 11 психологически методики, което създава надеждна основа за допълване и обогатяване на българската спортнопсихологическа наука и практика, както и възможност за сравнимост на резултатите от провеждани у нас изследвания с тези по света. Логично продължение на изследователския интерес на автора в тази посока е монографията „Основи на експерименталното изследване“. В нея М. Георгиев разглежда същността на експеримента и видовете експерименти, видовете скали и скалиране независими и зависими променливи, експериментални и контролни групи, еквивалентност на групите – рандомизация, валидност на експерименталните изследвания. Значително място е отделено на съпътстващите експеримента фактори и артефакти, както и на факторите, застрашаващи валидността на експеримента. Авторът анализира различните подходи и експериментални планове:

еднофакторни, квазиекспериментални, факторни, корелационни и експериментален план ex-post-facto.

Съществени са постиженията на доц. Георгиев в областта на стреса и стратегиите за справяне със стрес. Прави впечатление задълбочеността, с която авторът подхожда към изследваната проблематика. Изхождайки от модела на взаимодействието при изучаване на стреса, М. Георгиев внася някои допълнения в съществуващите схващания за детерминиращите фактори на психичното напрежение и стреса в спорта, както и за ролята на устойчивите и ситуативни психични явления за тяхното възникване, развитие и начин на проявление. Адаптациата и стандартизациата на тестовете за изследване на самоконтролиращите умения - Self-Control Schedule - на М. Rosenbaum, стратегиите за справяне при стрес - COPE-1 и оценка на кумулирания стрес - PC-1, както и допълнително изведените чрез факторен анализ четири обобщени генерални фактора - когнитивно ангажиране, емоционално ангажиране, когнитивно и емоционално дезангажиране и примиренчество създават възможности за разширяване на изследователските търсения, за прогнозиране и регулиране на поведението на спортиста в ситуации на високо психично напрежение и стрес.

В резултат на проведените изследвания се потвърждава мястото и ролята на самоконтрола в психичната организация на личността. Установени са взаимозависимостите му с други психични явления и значимостта му за успешната изява в отговорни състезания.

Разкрита е спецификата в проявленията на стреса при индивидуални и колективни спортове. Изведени са специфичните стрес фактори за различни видове спорт, както и възможностите за тяхното прогнозиране и справяне, което създава предпоставки от една страна за успешна превенция, от друга – за справяне и противодействие.

Специално внимание е отделено на връзката между стреса и бърнаута. Установени са причините, водещи до кумулиране на стреса и изявата на бърнаут. Изведени са факторите, които способстват възникването на бърнаут у спортистите – личностен стил на тренинга, удовлетвореност от заниманията със спорт, честота

на участие в състезания, значимост на състезанието, мотивационни ориентации, спортен стаж и възраст на спортистите.

Значителна част от публикациите на доц. Георгиев са посветени на проблемите на агресията и агресивното реагиране в спорта. Обоснована е необходимостта от диференциране на понятията агресия и агресивност. Специално внимание е отделено на структурата на агресивността и нейната роля за ефективната спортна изява. Разкрито е влиянието на видовете спорт върху тенденциите към агресивно реагиране на спортистите. Интересен е установеният факт, че колкото по-малко са предпоставките за проява на агресия и колкото по-малка е двигателната активност във вида спорт, толкова по-силно изразени са нагласите за агресивно реагиране, което обогатява схващанията за влиянието на спорта върху личността на спортиста и разкрива нови изследователски перспективи.

Проведените изследвания и натрупаният емпиричен материал дават основание на доц. Георгиев да изведе индекси за активната и пасивната агресивност, норми за отделните тенденции към агресивно реагиране, за активната, пасивната и общата личностна агресивност при спортисти.

Разкрити са основните форми на агресия в спорта – инструментална и враждебна, както и обуславящите ги фактори - личностни характеристики, мотивационен климат, стил на ръководство на треньора, значимост на състезанието.

Значителна част от публикациите на М. Георгиев са свързани с проблемите на мотивацията на спортистите (7 публикации).

Авторът обогатява резултатите от изследването на стратегиите за справяне със стрес като ги свързва с типологичните особености и основните източници на мотивация. Установява значимо влияние на основните източници на мотивация върху стратегиите за справяне със стрес. Това е значим за практиката факт, доколкото влиянието на основните източници на мотивация би могло да е основа за по-адекватно планиране и целенасочена работа за формиране на личностния стил на справяне със стреса в спортнопедагогическата практика.

Друга линия на изследване е свързана с разкриване на връзката между вида спорт, пола и особеностите в целевата ориентация и в мотивационния климат. М. Георгиев установява, че спортисти от единоборствата, индивидуалните и колективните видове спорт са с по-силна изразеност на ориентацията към задачата, в сравнение с ориентацията към себе си. Доминиращ е възприетият мотивационен климат, ориентиран към майсторството. Разкрити са значими полови различия.

Изследвано е влиянието на възприетия мотивационен климат върху структурата на предсъстезателната тревожност. Уставено е значимо влияние на мотивационния климат, ориентиран към представянето, вътрешногруповото съперничество, кооперативното учене, усъвършенстването, значимостта на всеки за успеха на отбора и наказанието за грешките.

Очертана е необходимостта от разкриване особеностите на мотивационните детерминанти за участие в конкретно състезание, а не само за насочеността към занимание със спорт. Като принос може да се отчете въведения трифакторен модел на мотивацията за постижение. Установената закономерност, че за висока ефективност е необходима висока личностна значимост и ниска вероятност за успех разкрива възможности за по-целенасочен подход в процеса на мотивиране.

Заслужават внимание и проучванията на доц. Георгиев, свързани с амотивацията и нейните детерминанти. Изведените фактори за амотивация разкриват възможности за прогнозиране и адекватни превантивни действия.

Доц. М. Георгиев е автор на три учебни пособия, предназначени за студентите в бакалавърска и магистърска степен – Хиперактивност с дефицит на внимание и спорт, Спортен терминологичен речник – Психология и Речник по спортна психология.

В учебното помагало „Хиперактивност с дефицит на внимание и спорт“ авторът изяснява същността на синдрома хиперактивност с дефицит на вниманието, извежда специфичните му характеристики и причини за възникване, както и подходите за неговото лечение. Специално внимание заслужава частта, свързана с възможностите на двигателната активност и спорт. Изведени са ефектите на спорта върху деца с хиперактивност с дефицит на внимание, една много слабо проучена проблематика в България. Като принос може да се изведе

анализът на възможностите, които предоставят различни видове спорт за справяне със синдрома хиперактивност с дефицит на вниманието и нещо повече, очертаната перспектива, че спортът може да бъде не само алтернатива при справяне с проблема, но той е реална възможност за изява и реализация на деца с подобни проблеми.

В научната продукция на доц. Георгиев могат да се изведат редица приносни моменти, които могат да се сведат до следното:

1. Разработени и адаптирани за целите на научноизследователската дейност са 11 психологически методики.
2. Допълнени са съществуващите схващания за детерминиращите фактори на психично напрежение и стреса в спорта, ролята на устойчивите и ситуативни психични явления за тяхното възникване, развитие и начин на проявление.
3. Изведени са четири обобщени генерални фактора за справяне със стрес - когнитивно ангажиране, емоционално ангажиране, когнитивно и емоционално дезангажиране и примиренчество.
4. Разкрита е спецификата в проявленията на стреса при индивидуални и колективни спортове. Изведени са специфичните стрес фактори за различни видове спорт, както и възможностите за тяхното прогнозиране и справяне.
5. Установени са причините, водещи до кумулиране на стреса и изявата на бърнаут. Изведени са факторите, които способстват възникването на бърнаут у спортистите.
6. Разкрито е влиянието на видовете спорт върху тенденциите към агресивно реагиране на спортистите. Изведени са индекси за активна и пасивна агресивност, норми за отделните тенденции към агресивно реагиране, за активната, пасивната и общата личностна агресивност при спортисти.
7. Установено е значимо влияние на основните източници на мотивация върху стратегиите за справяне със стрес.
8. Разкрити са особеностите в целевата ориентация и в мотивационния климат при спортисти от единоборствата, индивидуалните и колективните видове спорт.

9. Въведен е трифакторен модел на мотивацията за постижение. Изведени са факторите за амотивация при спортисти.

10. Изведени са ефектите на спорта върху деца с хиперактивност с дефицит на внимание и възможностите, които предоставят различни видове спорт за справяне със синдрома хиперактивност с дефицит на вниманието и реализация.

Доц. Георгиев участва в разработването на 13 учебни програми за бакалавърска и магистърска степен. Ръководител е на магистърската програма „Спортна психология“.

Под ръководството на доц. М. Георгиев са успешно защитили 2 докторанти. В момента е ръководител на 5 докторанти, 2 от които чуждестранни. Бил е научен ръководител на 22 дипломанти, 10 от които след конкурса за доцент.

Михаил Георгиев участва в 5 проекта – 3, финансирани от НСА и 2 по национални програми.

Доц. Георгиев е уважаван член на академичната общност. Бил е ръководител на катедра „Психология и педагогика“ (1999-2003).

Член е на Дружество на психолозите в България.

Бих отправила към кандидата една препоръка – да се очертае по-ясно собствения принос в съвместните разработки, особено тези, свързани с разработване на дисертационни трудове.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Доц. Михайл Георгиев е утвърден и ерудиран специалист в областта на спортната психология. Ползва се с авторитет сред академичната общност. Със своите научни разработки внася определени приноси в областта на теорията и практиката на психологията в спорта.

Отличава се с широки научни интереси и творчески подход в дейността си. Притежава богат педагогически опит (20 години).

Тематиката на публикациите е в пълно съответствие с тематиката на обявения конкурс. Научната и педагогическа дейност на кандидата удовлетворяват изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България и Правилника за неговото приложение.

Всичко това ми дава основание с увереност в научните и педагогически достойнства на Михаил Живков Георгиев – доцент в катедра „Психология, педагогика и социология“ при НСА „Васил Левски“ да предложа на Уважаемите членове на Научното жури да бъде избран за “професор” по професионално направление 7.6. Спорт – Спортна психология, към катедра „Психология, педагогика и социология“.

София,

26.08.2016 г.

Проф. Татяна Янчева, ДН:

